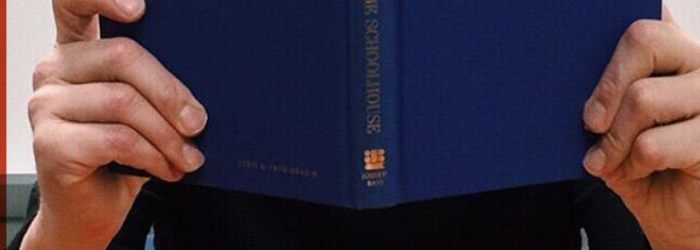

Модуль 2. Тема 8.

***Процес становлення і розвитку
особистості.
Життєві сценарії***

1. Соціалізація особистості.

Соціалізація – двосторонній взаємообумовлений процес взаємодії людини і соціального середовища, який передбачає її включення в систему суспільних відносин шляхом засвоєння як соціального досвіду, так і самостійного відтворення цих відносин, у ході яких формується унікальна неповторна особистість.

Суспільство здійснює вплив на особистість через **інститути соціалізації та засоби соціалізації**: різні види діяльності, предмети матеріальної культури, елементи духовної культури.

Механізми соціалізації забезпечують перехід зовнішніх впливів соціального оточення у внутрішні регулятори поведінки: наслідування, навіювання, переконання, зараження, соціальна фасилітація, конформізм, дотримання вимог, засвоєння стандартів поведінки, прийняття групових норм, почуття сорому, самоконтроль, соціальний самообман, навчання, виховання, інструктаж, ідентифікація, престиж, авторитет, лідерство.

2. ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ЛЮДИНИ Є

результатом взаємодії
кількох чинників:

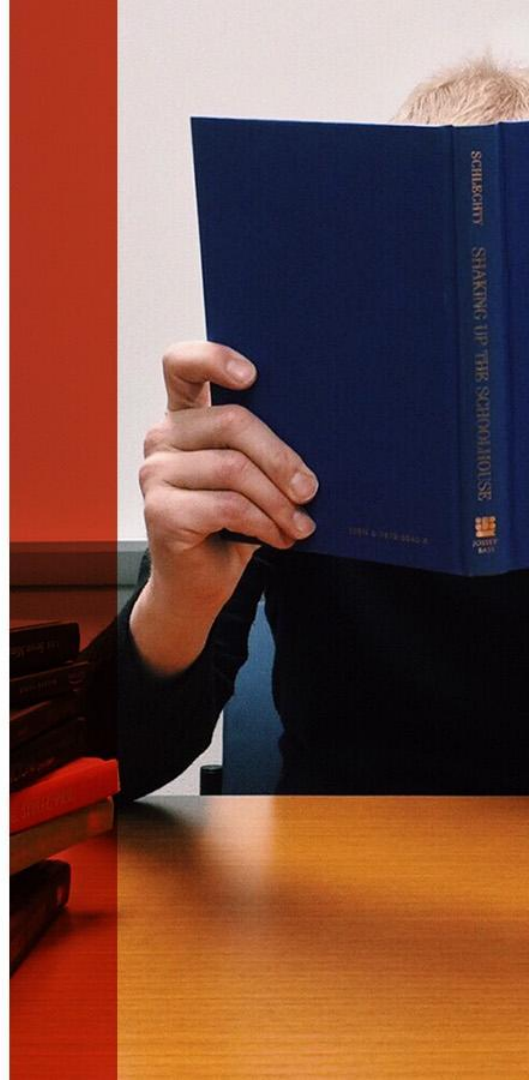
- спадковості,
- зовнішніх подій,
- сценарію,
- самостійних рішень.

Сценарій життя — життєвий план, що поступово розгортається, обмежує і структурує життєвий простір особистості.

«Від судьби не втечеш».

«Судьба схожа з благородною арабською кобилцею: вона не терпить трусливого вершника, але мужньому покориться».

Життєвий сценарій особистості: сутність та основні психологічні підходи

1.Психодинамічний підхід і транзактний аналіз (А. Адлер, Е. Берн, К. Штайнер)

Вибір життєвого шляху здійснюється несвідомо на ранніх стадіях розвитку дитини

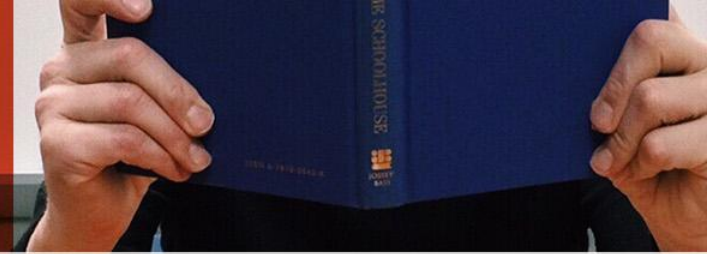
2.Когнітивний підход, наративний, схематерапевтичний (Дж. Янг, Дж. Брунер

Існуюча у свідомості система сприйняття інформації, модель мислення, поведінки, характерна для індивідуума

3.Суб'єктно-діяльнісний підхід (К. Абульханова-Славська, Є. Головах, С. Рубінштейн)

Усвідомлений характер вибору життєвого шляху, образу й стилю життя

1. Психодинамічний підхід і транзактний аналіз

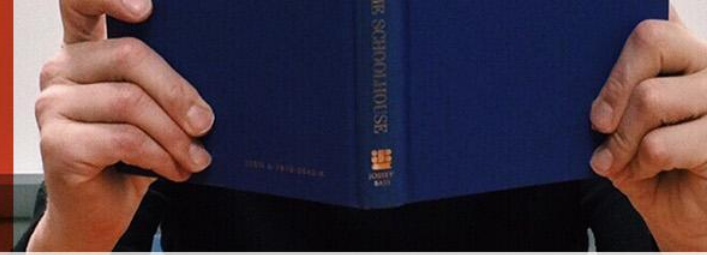

Стиль життя — унікальне поєднання рис, способів поведінки і звичок, сукупність яких визначає неповторну картину існування людини, що визначається у 4–5 річному віці, зберігається все життя й не піддається тотальним змінам, стаючи головним стрижнем поведінки. **Порядок народження дитини** – одна з важливих детермінант життєвого стилю

Типи сценаріїв:

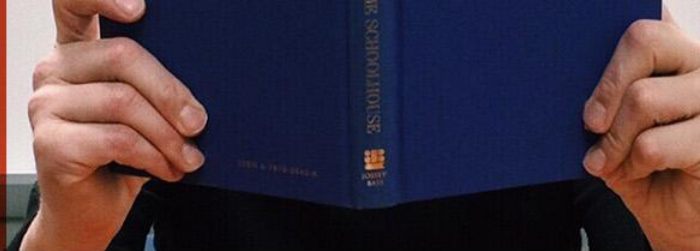
- сценарій переможця з батьківським позитивним програмуванням;*
- драматичний (невдахи), з трагічною розв'язкою;*
- банальний -людина*

2. Когнітивний підход, схематерапія.

- **Фактори впливу на первинні схеми:**
- -складна біологічна конституція,
- -складні батьки – незадоволення базових потреб дитини (безпечна прив'язаність,, реалістичність меж, автономність, можливість висловлювати потреби та емоції, спонтанність та гра);
- -неефективні стилі батьківського виховання
- -травматичні події.
- **Копінг-стратегії (боротьба, втеча, здатися – замерзнути)** через які люди прагнуть поліпшити своє становище, але

Наратив (англ., фр. *Narrative* - розповідь, от *Narrare* - розповідать)

Спосіб організації твору як цілісної структури

- **Наратив** визначають як замкнену оповідну структуру, що надає життєвим подіям послідовності та завершеності, організує їх у хронологічному або ж іншому порядку.
- **Наратив** містить оцінки значущих подій.
- **Наратив** представляє в символічній формі основні смисли і концепції буття людини.

Наратив будується навколо ключових виборів, значущих життєвих епізодів, що колись кардинально змінили розуміння людиною самої себе та світу.

В рамках наративу створюється ескіз, модель майбутнього. формулюються бажання, плани.

ЖИТТЄВІ СЦЕНАРІЇ:

- **«ПОКИ НІ»** - міф про Геракла;
- **«ПІСЛЯ»** - «За кожную радість, треба буде заплатити»;
- **«НІКОЛИ»** - «Я ніколи не отримаю те, що хочу»;
- **«ЗАВЖДИ»** - «Чому це завжди трапляється зі мною?»;
- **«МАЙЖЕ»** - «Цього разу я майже досяг бажаного»
- **ВІДКРИТИЙ КІНЕЦЬ»** - «коли отримав результат, то не знаю що робити».

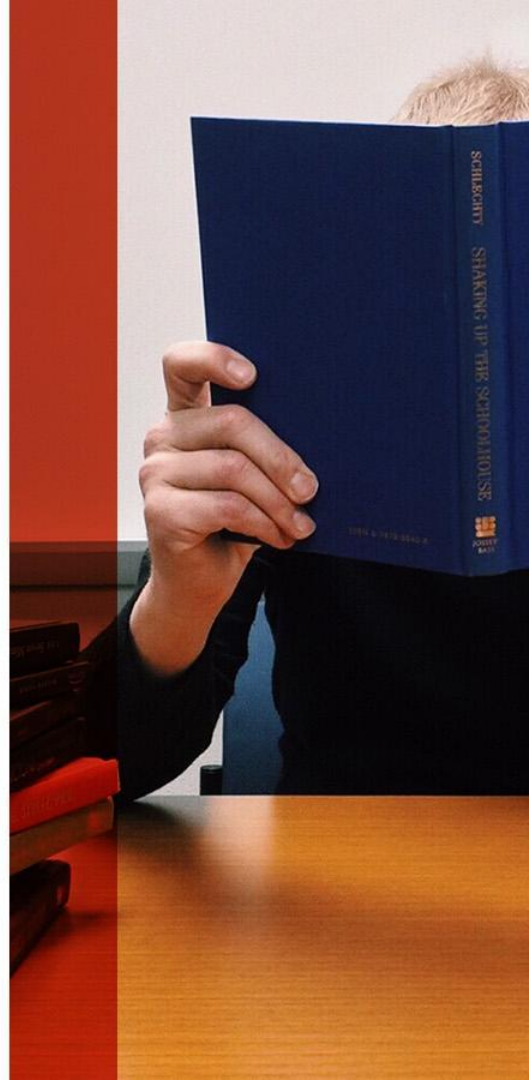
Життєві сценарії за К. Штайнером

Все різноманіття сценаріїв можна розділити на три групи:

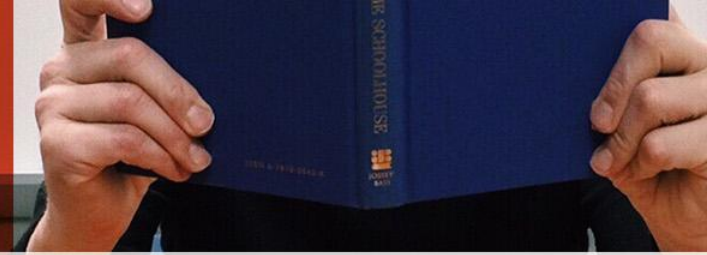
«без любові»: від економії погладжувань дитини, формує почуття «мене ніхто не любить», «Я негідний любові»;

«без радості» - батьки вчать ігнорувати свої тілесні відчуття, як приємні, так і неприємні, діти не володіють своїми фізичними й емоційними відчуттями, їх життя стає безрадісним;

«без розуму» - батьки шляхом ігнорування думку дитини фактично вчать не використовувати свою дорослу частину, не мислити самостійно, формується нездатність впоратися з життям, відчуття безпорадності.

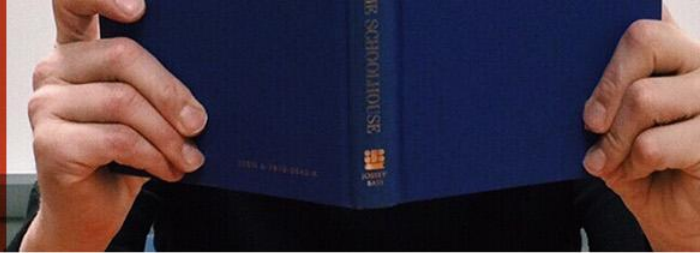

3. Суб'єктно-діяльнісний підхід

Особистість усвідомлено обирає і регулює процес життя. Хоча батьки грають вагомую роль у формуванні уявлень дитини про цілі і структуру життєвого шляху, але, зрештою, людина сама визначає своє ставлення до життя. **Сенс життя**, як сукупність життєвих цілей і завдань діє як «система стримувань і противаг».

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ

- Це вміння ефективно існувати всупереч життєвим перешкодам та труднощам.
- Це здатність людини зберігати баланс між пристосуванням до нових вимог та прагненням жити гармонійно, повноцінно.
- Це вміння утримувати баланс між власними прагненнями та вимогами оточення.

- **КОМПОНЕНТИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ:**

- **Залученість** - «переконаність в можливості знайти щось значне й цікаве, отримувати задоволення від власної діяльності».
- **Контроль** - переконаність в тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат, хоча цей вплив не абсолютний
- **Прийняття ризику** - переконаність в тому, що все, що з ним трапляється, сприяє розвитку

Що робити потрапляючи до складної життєвої ситуації?

*Ваш мозок може все.
Абсолютно все.
Головне, переконати
себе в цьому. Руки не
знають, що вони не
вміють віджиматися,
ноги не знають, що вони
слабкі. Це знає ваш
мозок. Переконавши
себе в тому, що ви
можете все, ви зможете
дійсно все.*

- 1) навчитися швидко знімати емоційне напруження, щоб воно не переходило у затяжну депресію.
- 2) навчитися зосереджуватися на вирішенні складної ситуації, не шукати шляхи як втекти від труднощів.
- 3) розвивати емоційний інтелект, асертивність;
- 4) вміти «терпіти», не втрачаючи надію;
- 5) виявляти власні негативні переконання та змінювати їх.

3. Стил ь сімейного виховання

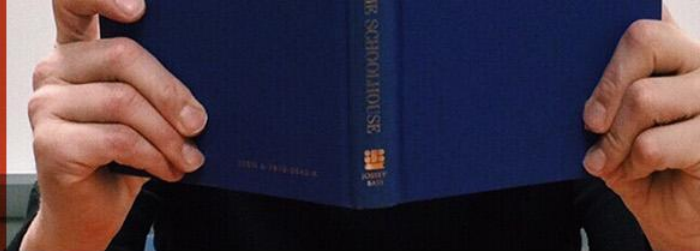
4. Теорія прив'язаності Джона Боулбі (англійський психіатр і психоаналітик), 1969р.

Прив'язаність розвивається аналогічно імпринтінгу у тварин. У процесі взаємодії між матір'ю і дитиною встановлюються зв'язки, виникає прихильність.

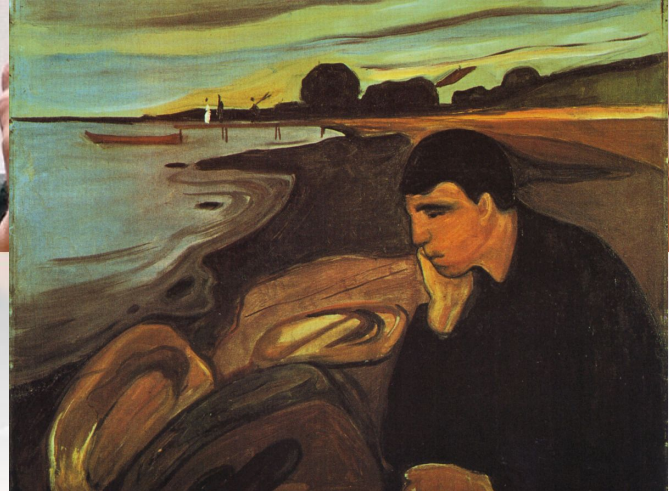
Головними факторами формування є ступінь у якій батьки дитини:

- а) забезпечують її надійною опорою;
- б) заохочують її до дослідження оточуючого середовища, відштовхуючись від цієї опори

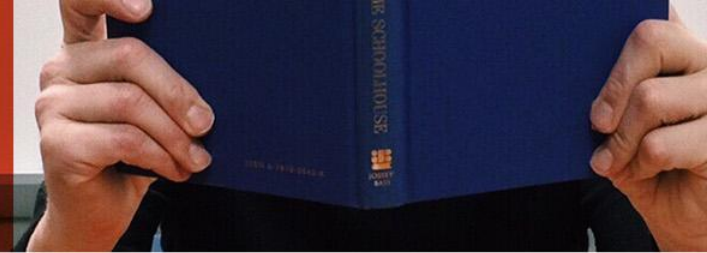

Під поведінкою прив'язаності розуміють будь-яку форму поведінки, яка приводить до того, що людина досягає або зберігає близькість з будь-якою бажаною іншою людиною.

Існує очевидний причинний зв'язок між переживаннями ранніх стосунків людини з батьками і її наступною здатністю встановлювати емоційні зв'язки з іншими людьми.

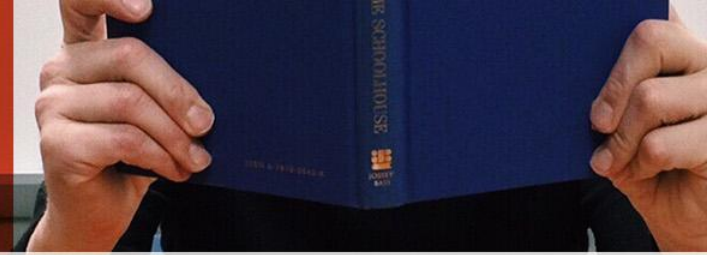

Виділяють

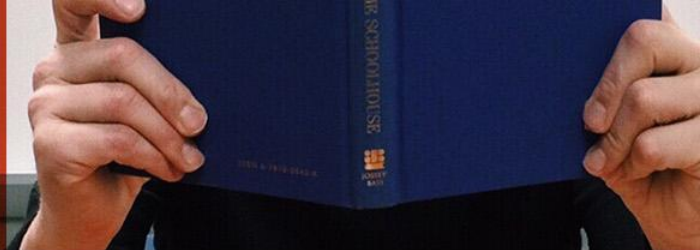
Надійний тип прив'язаності	Ненадійний тип прив'язаності			
	негативна	амбівалентна	уникаюча	дезорганізована
Діти ростуть впевненими у собі, мають стабільну високу самооцінку, покладаються на власні сили, а також проявляють довіру в стосунках з іншими людьми	Дитина постійно шукає уваги від батьків, навіть і негативної, провокуючи покарання, намагаючись дратувати батьків;	Дитина постійно демонструє двоїсте ставлення до близького дорослого: то пеститься до нього, то грубить, уникає.	Дитина замкнена, понура, не допускає довірливих стосунків із дорослими і дітьми, хоча може любити тварин. Основний мотив такої поведінки - нікому не можна довіряти;	Такі діти навчилися виживати, порушуючи усі правила і кордони людських стосунків: їм не потрібно, щоб їх любили, вони хочуть, щоб їх боялися..

ОСОБИСТІСНІ КОНФЛІКТИ

- 1. Залежність / автономія
- 2 Підпорядкування, покірність / контроль
- 3 Бажання обслуговувувати, надавати допомогу / автаркія (незалежність)
- 4 Конфлікти самооцінки (цінність себе / цінність об'єкту).
- 5 Конфлікт Супер Его, конфлікти провини (егоїстичні / просоціальні тенденції)
- 6 Едіпально-сексуальні конфліки
- 7 Конфлікти ідентичності (ідентичність / дисонанс)

ПОВТОРЕННЯ:

1.ХАРАКТЕР ЛЮДИНИ ВИЯВЛЯЄТЬСЯ У: А) СТАВЛЕННІ ДО КОЛЕКТИВУ, ДО САМОГО СЕБЕ, ДО ДІЯЛЬНОСТІ, ДО НАВКОЛИШНЬОЇ ДІЙСНОСТІ; Б) СТАВЛЕННІ ДО КОЛЕКТИВУ, У ЗДІБНОСТЯХ, У ТЕМПЕРАМЕНТІ; В) У РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЯХ, У СТАВЛЕННІ ДО КОЛЕКТИВУ, У ПРОЦЕСАХ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ.

2.АКЦЕНТУАЦІЯ ХАРАКТЕРУ ЦЕ ...: А) КРАЙНІ ВАРІАНТИ НОРМ ЯК ПРОЯВ ЗАГОСТРЕННЯ ЙОГО ОКРЕМИХ РИС; Б) ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ЙОГО СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ; В) ТВЕРДІСТЬ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В ЇЇ ПРАГНЕННЯХ

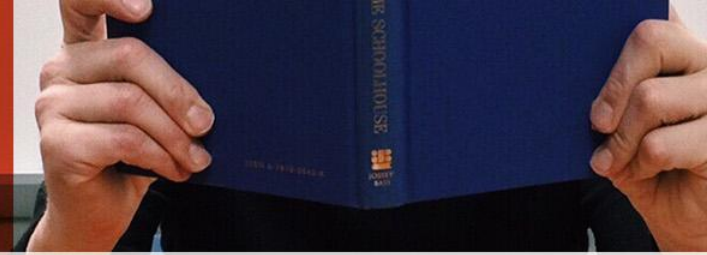
3.ТЕМПЕРАМЕНТ - ЦЕ... А) ІНДИВІДУАЛЬНА, ПРИРОДНО ОБУМОВЛЕНА СУКУПНІСТЬ ДИНАМІЧНИХ ПРОЯВІВ ПСИХІКИ; Б) ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ, ЯКІ Є УМОВОЮ УСПІШНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ПЕВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ; В) ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ТИП ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ ОБУМОВЛЕНИЙ ЗДІБНОСТЯМИ.

4.ВЕРШИНОЮ ІЄРАРХІЇ ПОТРЕБ ЛЮДИНИ, ЗА А.МАСЛОУ, Є: А)ПІЗНАВАЛЬНІ ПОТРЕБИ; Б)ПОТРЕБА У САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ; В)ПОТРЕБА У БЕЗПЕЦІ; Г)ПОТРЕБА У ПРИНАЛЕЖНОСТІ; Д)ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОТРЕБИ.

5..СТРЕС ВИНΙΚАЄ ПІД ДІЄЮ: А)БУДЬ-ЯКОГО ВПЛИВУ; Б) СЛАБКИХ ВПЛИВІВ; В)ВПЛИВІВ, ЩО ПЕРЕВИЩУЮТЬ ЗВИЧАЙНІ ПРИСТОСУВАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ЛЮДИНИ; Г) НЕЗВИЧНОГО ОБ'ЄКТА.

6.ПРО ЯКИЙ МЕХАНІЗМ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ІДЕ МОВА У НАСТУПНІЙ СИТУАЦІЇ? ЛЮДИНА, ЯКА ОТРИМАЛА НА РОБОТІ ДОГАНУ, ОБРАЖЕНА ЦИМ ДО ГЛИБИНИ ДУШІ, ПРИЙШОВШИ ДОДОМУ, ВІДЧИТУЄ І КАРЄ СВОЮ ДИТИНУ ЗА ЦІЛКОМ НЕВИННИЙ ПРОСТУПОК. ПРИ ЦЬОМУ ВОНА ВПЕВНЕНА, ЩО ЇЇ

ЗАВДАНН Я:

- 1. Складіть конспект теми за планом (2 б.)**
- 2. Наведіть приклади механізмів соціалізації особистості: організованих, неорганізованих, усвідомлених, неусвідомлених (1 б.).**
- 3. Деталізуйте різницю між авторитарним і авторитетними стилями виховання (1 б.).**
- 4. Опишіть типи прив'язаності та назвіть головні фактори їх формування (за класифікацією Джона Боулбі) (1 б.).**
- 5. Презентуйте сутність кожного з видів життєвого сценарія за К. Штайнером, Е Берном. (1 бал + 1 бал за самостійне підтвердження)**